

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Adroddiad Gwella Blynyddol – **Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy**

Blwyddyn archwilio: 2018-19

Dyddiad cyhoeddi: Mehefin 2019

Cyfeirnod y ddogfen: 1281A2019-20

Paratowyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru gan Gwilym Bury, Charlotte Owen a Jeremy Evans dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynol ar y llywodraeth a chaiff ei benodi gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Fwrdd Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac er mwyn monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff a noddir ganddi a'i chyrrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Cynulliad a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yn ceisio darparu adroddiadau cymesur sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd ar stiwardiaeth adnoddau cyhoeddus a thrwy wneud hynny, feithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliant.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Cynnwys

Adroddiad cryno	
Gwaith archwilio perfformiad 2018-19	4
Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus, ond mae'n wynebu heriau wrth symud ymlaen	4
Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella	4
Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19	6
Atodiadau	
Statws yr adroddiad	16
Llythyr Archwilio Blynyddol	17
Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19	20

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2018-19

- 1 I benderfynu ar ystod a natur y gwaith y byddem yn ei wneud yn ystod y flwyddyn, fe wnaethom ystyried faint yr ydym yn ei wybod eisoes o'r holl waith archwilio ac arolygu blaenorol ac o ffynonellau gwybodaeth eraill, gan gynnwys dulliau adolygu a gwerthuso Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy (y Cyngor) ei hun. Ar gyfer 2018-19, gwnaed gwaith asesu gwelliant, prosiect asesu risg a sicrwydd, a gwaith ar y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ym mhob cyngor. Mewn rhai cynghorau, gwnaethom ni ategu'r gwaith hwn ag archwiliadau lleol yn seiliedig ar risg, a nodwyd yn y Cynllun Archwilio ar gyfer 2018-19.
- 2 Mae'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol (AGB) diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, wedi'i nodi yn [Arddangosyn 1](#).

Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus ond, fel gyd phob cyngor yng Nghymru, mae'n wynebu heriau wrth symud ymlaen

- 3 Yn seiliedig ar y gwaith, ac yn gyfyngedig i'r gwaith, a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru a rheoleiddwyr perthnasol, cred yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2019-20. Fodd bynnag, mae pob cyngor yn wynebu pwysau ariannol sylweddol a fydd yn galw am sylw parhaus yn y tymor byr a chanolig er mwyn eu galluogi i fod mewn sefyllfa ariannol sefydlog a chynaliadwy.

Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella

- 4 O ystyried yr amrywiaeth eang o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a'r heriau y mae'n eu hwynebu, byddai'n anarferol pe na byddem yn dod o hyd i bethau y gellir eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:
 - wneud cynigion ar gyfer gwella – os gwneir cynigion i'r Cyngor, byddem yn disgwyl iddo weithredu arnynt a byddwn yn gwirio yr hyn sy'n digwydd;
 - gwneud argymhellion ffurfiol ar gyfer gwella – os gwneir argymhelliad ffurfiol, mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw o fewn 30 diwrnod gwaith;
 - cynnal arolygiad arbennig, cyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
 - argymhell i weinidogion Llywodraeth Cymru eu bod yn ymyrryd mewn rhyw ffordd.
- 5 Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, rydym ni wedi gwneud nifer o gynigion ar gyfer gwella ac

ailadroddir y rhain yn yr adroddiad hwn. Byddwn yn monitro cynnydd o'i gymharu â'r cynigion hyn ac argymhellion perthnasol a wnaed yn ein hadroddiadau cenedlaethol (**Atodiad 3**) yn rhan o'n gwaith asesu gwelliant.

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Arddangosyn 1: gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Disgrifiad o'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, pan fo hynny'n berthnasol.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Chwefror 2019	<p>Asesiad Risg a Sicrwydd Prosiect i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu pan fydd angen rhagor o waith archwilio yn y dyfodol o ran y risgiau i'r Cyngor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rhoi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau; • rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwelliannau parhaus; a • gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu amcanion llesiant a chymryd camau i'w cyrraedd. 	<p>Yn deillio o'n hadolygiad a thrafodaethau â'r Cyngor nodwyd yr heriau canlynol i'r Cyngor i'w cynnwys yn ein rhaglen archwilio ar gyfer 2019-20:¹</p> <ul style="list-style-type: none"> • asesiad risg a sicrwydd: i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu pan fydd angen rhagor o waith archwilio yn y dyfodol o ran y risgiau i'r Cyngor yn rhoi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau. • cynaliadwyedd ariannol: prosiect sy'n gyffredin i'r holl gynghorau lleol a fydd yn asesu cynaliadwyedd ariannol yn sgil heriau presennol a'r rhai y disgwylir yn y dyfodol. • pwysau cost a chyllidebol ar wasanaethau cymdeithasol: i asesu'r heriau sy'n gysylltiedig â chyllidebau gwasanaethau cymdeithasol. 	Amherthnasol

¹ Gallai'r rhain newid os byddai unrhyw faterion risg yn codi yn ystod y flwyddyn

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
		<ul style="list-style-type: none"> • digidol: trosolwg o lefel y risg ddigidol i'r Cyngor trwy adolygiad diagnostig. • Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015: Pwyslais ar wasanaethau hamdden. 	
Mehfin 2019	<p>Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015</p> <p>Archwiliad i ba raddau mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd y cam canlynol:</p> <p>Prosiect Atal ac Ymyrraeth Gynnar i Blant, Pobl Ifanc a Theuluoedd (y cam) tuag at gyflawni ei amcanion llesiant.</p> <p>Mae'r Cyngor wedi datblygu model canolfan deulu i gyflawni ei ddull atal ac ymyrraeth gynnar. Mae'r model yn galluogi teuluoedd i gael cymorth yn y gymuned gan dimau amlasiantaethol. Fe wnaethom adolygu'r prosesau y mae'r Cyngor yn eu dilyn i ddatblygu a gweithredu'r model canolfan deulu.</p>	<p>Mewn cyd-destun ariannol heriol, mae'r Cyngor yn cymryd camau cadarnhaol i weithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth weithredu ei Brosiect Atal ac Ymyrraeth Gynnar i Blant, Pobl Ifanc a Theuluoedd, ond mae angen iddo ystyried ei gamau nesaf i barhau i weithredu ar egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae'r Cyngor yn cymryd camau i gydbwysu anghenion presennol a hirdymor trwy ganolbwyntio ar gamau atal hirdymor, ond mae angen iddo ystyried cynaliadwyedd ariannol y gwaith; • mae'r Cyngor yn deall anghenion teuluoedd lleol ac mae wedi ystyried sut y gall canolfannau teulu ddiwallu'r anghenion hynny ac atal problemau rhag gwaethygu, ond dylai ystyried yn fwy sut y gellid defnyddio rhaglenni ataliol yn ehangach ar draws y Cyngor; • mae'r Cyngor wedi defnyddio dull integredig, amlasiantaethol o gyflawni'r gwaith ac mae wedi ystyried sut y bydd canlyniadau o fantais i'w bartneriaid yn ogystal â'i amcanion llesiant ei 	Dewisodd y Cyngor gymryd nifer o gamau o ganlyniad i'r arolwg, ac mae manylion y rhain wedi'u nodi yn ein hadroddiad llawn.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
		<p>hun, ond ceir cyfleoedd i'r Cyngor gryfhau ei ddull;</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae cydweithredu yn elfen allweddol o ddull atal ac ymyrraeth gynnar y Cyngor ac mae wedi gweithio'n agos gyda phartneriaid i gynllunio a darparu'r canolfannau teulu, ond gellid cryfhau cysylltiadau'r prosiect â chynghorau cyfagos; ac • mae'r Cyngor yn cynnwys rhanddeiliaid yn effeithiol yn y broses o gynllunio a darparu ei ganolfannau teulu ac mae'n ymateb i anghenion lleol, ond mae'n cydnabod bod angen gwneud rhagor o waith i gynnwys rhanddeiliaid a dysgu o'i ddull hyd yn hyn. 	
Rhagfyr 2018	<p>Llythyr archwilio blynyddol 2017-18</p> <p>Llythyr yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o gyfrifoldebau statudol yr Archwilydd Cyffredinol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'i gyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio. Mae'r Llythyr Archwilio Blynyddol ar gael yn Atodiad 2 yr adroddiad hwn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau; • Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau; • hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2018-19 neu systemau ariannol allweddol; ac • mae gan y Cyngor hanes o reoli ei gyllid, ond mae'r her ariannol yn sylweddol yn y tymor canolig 	Dim
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Rhagfyr 2018	Defnydd llywodraeth leol o ddata yn yr adroddiad lleol	Daeth yr adroddiad cenedlaethol a gyflwynir gyda'r adroddiad lleol i'r casgliad bod awdurdodau lleol ledled Cymru yn araf wrth ddatblygu diwylliant sy'n gwerthfawrogi ac yn defnyddio data mewn modd effeithiol i wella gwasanaethau a chanlyniadau.	<p>C1 Mae gan yr Awdurdod lawer iawn o ddata eisoes a bydd chwalu timau unigol adrannol i integreiddio data ar draws yr Awdurdod yn helpu gwasanaethau eraill i'w defnyddio yn y ffordd orau. Mae'r Awdurdod mewn sefyllfa dda i ddechrau'r broses hon trwy barhau â gwaith Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Conwy a Sir Ddinbych a'r cydweithredu a wnaed i lunio Asesiadau'r Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.</p> <p>C2 Gellid cryfhau gwaith esblygol yr Awdurdod i wneud gwell defnydd o ddata trwy fod â gweledigaeth glir o ran data a gwasanaethau sy'n gweithio â dull corfforaethol y cytunwyd arno. Bydd cyflawni archwiliad data i nodi pa ddata sydd gan bwy, at ba ddiben a sut y defnyddir y data i helpu'r Awdurdod i nodi'r ffordd orau o symleiddio ac integreiddio data. Bydd pennu safonau rheoli data</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
			<p>corfforaethol a chodau ar gyfer data craidd gwasanaethau yn helpu hefyd i gefnogi prosesau rhannu data ar draws gwahanol dimau a meysydd gwasanaeth a nodi pa gyfleoedd sydd i leihau dyblygu wrth gasglu data.</p> <p>C3 Mae'r Awdurdod yn casglu data mewn bron pob achos o ryngweithio â'i ddinasyddion, boed mewn cyfarfodydd, dros y ffôn neu ar y cyfryngau cymdeithasol. Nododd ymatebwyr i'r offer data fod diwylliant, adnoddau, deddfwriaeth diogelu data ac amseroldeb data yn heriau wrth gasglu a gwneud gwell defnydd o ddata. I fynd i'r afael â hyn, dylai'r Awdurdod ddarparu hyfforddiant diweddarau i reolwyr gwasanaethau i sicrhau eu bod yn gwybod pryd a pha ddata y gallant eu rhannu a pha ddata na ellir eu rhannu, a diweddarau gweithdrefnau rhannu data. Bydd safonau casglu a rheoli data corfforaethol hefyd yn gwella</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
			<p>cydnawsedd gwahanol setiau data, gan hwyluso integreiddiad data ar draws meysydd gwasanaeth a rhannu â phartneriaid eraill, fel cyrff iechyd.</p> <p>C4 Dangosodd ymateb i'r offer data fod gwasanaethau TG a'r Gymraeg yn yr Awdurdod wedi'u canmol am eu defnydd o 'pop-up' cyfunol a ddatblygwyd yn fewnol i gasglu'r wybodaeth ddiweddaraf am ddefnydd asedau TG a sgiliau Cymraeg. Dylai'r Awdurdod ychwanegu at y gwaith cadarnhaol hwn a nodi'r staff sy'n chwarae rhan mewn dadansoddi a rheoli data i wella a datblygu'r capasiti o ran defnydd data. Bydd hyn yn ei alluogi i fuddsoddi a chefnogi'n effeithiol ddatblygiad sgiliau'r staff o ran dadansoddi, chwilio a dosbarthu data. Bydd buddsoddi i wneud gwell defnydd o ddata yn arwain at well canlyniadau i ddinasyddion ac at arbedion hirdymor i'r Awdurdod. Mae Deddf Llesiant</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
			<p>Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn darparu'r ysgogiad perffaith i'r Awdurdod feddwl am y tymor hir.</p> <p>C5 Dylai'r Awdurdod bennu safonau adrodd am ddata i sicrhau bod y data a gyflwynir i'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau ar gael yn rhwydd, yn hawdd eu deall ac yn cefnogi'r bobl hynny i gyflawni eu cyfrifoldebau.</p>
Mawrth 2019	Adolygiad dilynol ar gynigion ar gyfer gwella	Mae gan y Cyngor brosesau boddhaol ar gyfer mynd i'r afael â chynigion ar gyfer gwella ac argymhellion Swyddfa Archwilio Cymru.	Dim
Mehefin 2019	Trefniadau Diogelu Corfforaethol	<p>Mae'r Cyngor wedi mynd i'r afael â'r rhan fwyaf o'r argymhellion yn ein hadroddiad diogelu cenedlaethol, ond gallai gryfhau rhai o'i drefniadau ac agweddau ar berfformiad:</p> <ul style="list-style-type: none"> mae gan y Cyngor drefniadau clir ar gyfer goruchwyllo pa un a yw'n cyflawni ei gyfrifoldebau diogelu, a diwylliant cryf mai cyfrifoldeb pawb yw diogelu, ond gallai rhai trefniadau fod yn gryfach; gallai'r Cyngor wella'i drefniadau ar gyfer hyfforddiant diogelu; ac 	<p>C1 Dylai'r Cyngor wella'i ddull o ddarparu hyfforddiant diogelu:</p> <ul style="list-style-type: none"> mae angen i'r Cyngor fod yn sicr bod yr holl staff wedi derbyn yr hyfforddiant diogelu gorfodol a gwella cyfraddau cydsynio. dylai'r Cyngor ystyried diwygio'r mesur perfformiad o ganran y staff sy'n derbyn hyfforddiant o

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
		<ul style="list-style-type: none"> mae'r Cyngor yn monitro ac yn gwerthuso gwybodaeth ddiogelu briodol ac mae wedi nodi rhai meysydd lle ceir tanberfformio. 	<p>fewn 12 mis i ddechrau swydd i gyfnod byrrach.</p> <ul style="list-style-type: none"> dylai'r Cyngor gyflymu'r gyfradd y gall staff gwblhau'r hyfforddiant gorfodol yn sgil Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015, yn arbennig yn sector Addysg – Heb fod yn Ysgolion. dylai'r Cyngor sicrhau bod ei hyfforddiant diweddarau arfaethedig ar ddiogelu ar gyfer aelodau etholedig yn digwydd. dylai'r Cyngor egluro pa mor aml y mae angen diweddarau hyfforddiant diogelu gorfodol i staff. dylai'r Cyngor egluro a yw hyfforddiant diogelu yn orfodol ar gyfer llywodraethwyr ysgol. <p>C2 Dylai'r Cyngor fynd i'r afael â'r meysydd lle nodwyd tanberfformiad</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
			<p>C3 Mae angen i'r Cyngor fod yn sicr bod gan ysgolion drefniadau diogelu cadarn ac annog ysgolion i fabwysiadu polisïau diogelu corfforaethol, fel y Polisi corfforaethol ar gyfer Ymgysylltu â Gwirfoddolwyr.</p> <p>C4 Dylai'r Cyngor sicrhau y gall monitro gwybodaeth gwirfoddolwyr yn ganolog, gan gynnwys unrhyw gofnodion hyfforddiant a gwiriadau'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd.</p>
Cynllunio ac adrodd ar welliant			
Ebrill 2018	Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o welliant blynyddol Adolygiad o gynlluniau cyhoeddedig y Cyngor ar gyfer cyflawni amcanion gwella.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran cynllunio gwelliant.	Dim
Hydref 2018	Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r asesiad blynyddol o berfformiad Adolygiad o asesiad cyhoeddedig o berfformiad y Cyngor.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran adrodd ar welliant.	Dim
Adolygiadau gan gyrrff arolygu a rheoleiddio			

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn	Ni chafwyd unrhyw arolygiadau yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Conwy yn ystod y cyfnod hwn, ond yn unol â'r arfer, roedd ysgolion a gwasanaethau a arolygwyd gan Estyn sydd wedi'u cofrestru yn destun adolygiad rheolaidd		Amherthnasol

Atodiad 1

Statws yr adroddiad

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal asesiad gwella blynyddol sy'n edrych i'r dyfodol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae gan awdurdodau gwella (a ddiffinnir yn gynghorau lleol, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub) ddyletswydd gyffredinol i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth arfer [eu] swyddogaethau.'

Mae'r asesiad gwella blynyddol yn ystyried y tebygolrwydd y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr asesiad hefyd yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau. Mae staff Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran yr Archwilydd Cyffredinol, yn llunio'r adroddiad gwella blynyddol. Mae'r adroddiad yn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan adran 24 y Mesur, trwy grynhoi ei waith archwilio ac asesu mewn adroddiad gwella blynyddol a gyhoeddir ar gyfer pob awdurdod. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19 i gyflwyno adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cynnal asesiad gwella o dan adran 18 ac yn nodi (o ganlyniad i'w archwiliad o'r cynllun gwella o dan adran 17) a yw'n credu bod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau cynllunio gwelliannau o dan adran 15.

Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd, dan rai amgylchiadau, gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), a gaiff eu hadrodd i'r awdurdod a Gweinidogion, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Gweithgaredd ategol pwysig i'r Archwilydd Cyffredinol yw cydlynu gwaith asesu a rheoleiddio (sy'n ofynnol o dan adran 23), sy'n ystyried rhaglen waith gyffredinol yr holl reoleiddwyr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2

Llythyr Archwilio Blynyddol

24 Cathedral Road / 24 Heol y Gadeirlan
Cardiff / Caerdydd
CF11 9LJ

Tel / Ffôn: 029 2032 0500

Fax / Ffacs: 029 2032 0600

Textphone / Ffôn testun: 029 2032 0660

info@audit.wales / post@archwilio.cymru

www.audit.wales / www.archwilio.cymru

Please contact us in Welsh or English.

Cysylltwch â ni'n Gymraeg neu'n Saesneg.

Y Cynghorydd Gareth Jones – Arweinydd,
Iwan Davies – Prif Weithredwr
Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy
Bodlondeb
Conwy
LL32 8DU

Cyfeirnod: 1001A2018-19

Dyddiad cyhoeddi: 20 Rhagfyr 2018

Annwyl Cynghorydd Jones a Mr Davies

Llythyr Archwilio Blynyddol - Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy 2017-18

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o fy nghyfrifoldebau statudol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a fy nghyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o fy nghyfrifoldebau statudol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a fy nghyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau

Cyfrifoldeb Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy (y Cyngor) yw:

- rhoi systemau rheoli ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodiadau a sicrhau bod ei asedau yn ddiogel;
- cynnal cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi Datganiad o Gyfrifon yn unol â gofynion perthnasol; a

- sefydlu ac adolygu'n barhaus drefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol imi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau; a
- chyflwyno tystysgrif yn cadarnhau fy mod i wedi cwblhau'r archwiliad o'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r cod hwn wedi'i seilio ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol.

Rhannwyd y datganiadau ariannol drafft â ni ar 20 Mehefin 2018, yn gynt na'r dyddiad terfynol statudol ar 30 Mehefin 2018. Paratowyd y datganiadau ariannol drafft i safon resymol ar y cyfan ac fe'u hategwyd ar y cyfan gan ddogfennau gweithiol cynhwysfawr ac amserol. Adroddwyd y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliad o'r datganiadau ariannol i aelodau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn fy adroddiad o'r Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ar 24 Medi 2018.

Ar 28 Medi 2018, cyflwynais farn archwilio ddiamod ar y datganiadau ariannol yn cadarnhau eu bod yn cyflwyno darlun gwir a theg o sefyllfa a thrafodion ariannol y Cyngor. Cyflwynais hefyd y dystysgrif yn cadarnhau bod y cyfrifon wedi'u harchwilio ar yr un diwrnod.

Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau

Mae fy ystyriaeth o drefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wedi'i seilio ar y gwaith archwilio a wnaed ar y cyfrifon, yn ogystal â dibynnu ar y gwaith a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol ei Adroddiad Gwella Blynnyddol fis Medi 2018, a daeth i'r casgliad bod y Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwella'n barhaus.

Hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2018-19 neu systemau ariannol allweddol

Nid yw fy ngwaith parhaus o ardystio ceisiadau a ffurflenni grantiau, wedi nodi unrhyw faterion sylweddol hyd yn hyn o ran y cyfrifon na systemau ariannol allweddol y Cyngor. Byddaf yn adrodd unrhyw faterion allweddol i'r Cyfarwyddwr Strategol - Cyllid ac Arbedion pan fydd rhaglen eleni o waith ardystio wedi'i chwblhau.

Mae gan y Cyngor hanes o reoli ei gyllid, ond mae'r her ariannol yn sylweddol yn y tymor canolig

Cyllid cyni sy'n parhau i fod yr her fwyaf sylweddol i gyrff llywodraeth leol yng Nghymru ac mae'r pwysau ariannol hyn yn debygol o barhau yn y tymor canolig. Bydd y setliad

ariannol dros dro diweddar gan lywodraeth leol yn ostyngiad o 0.3% i setliad y Cyngor trwy gymharu tebyg â thebyg, sef gostyngiad cyffredinol o £0.464 miliwn o'i gymharu â 2018-19.

Yn 2017-18, gwnaeth y Cyngor yn iawn o fewn ei gyllideb refeniw net ond cafwyd gostyngiad o £2 miliwn yn ei gronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio. Ar 31 Mawrth 2018, roedd gan y Cyngor gronfeydd wrth gefn gwerth £22.7 miliwn, sef £6.3 miliwn yn y Gronfa Gyffredinol a £16.4 miliwn arall o gronfeydd wrth gefn wedi'u neilltuo.

Wrth bennu ei gyllideb ar gyfer 2018-19, nododd y Cyngor ddiffyg adnoddau o £11.3 miliwn, a ariannwyd trwy gyfuniad o £6.1 miliwn o arbedion, defnyddio £2.4 miliwn o falansau a chynnydd o £2.8 miliwn i'r dreth gyngor. Mae gwybodaeth monitro'r gyllideb ar 30 Medi 2018 yn dangos bod y Cyngor yn darogan cyllideb wedi'i mantoli yn 2018-19, fodd bynnag mae hyn ar ôl ymdrin â phwysau cyllidebol sylweddol eraill yn y gwasanaethau cymdeithasol. Mae'r pwysau ychwanegol hyn yn ystod y flwyddyn wedi'u hariannu trwy'r cronfeydd wrth gefn a balansau (£2 miliwn net) sy'n arwain at leihau'r balansau cyffredinol a £2.4 miliwn sy'n weddill. Mae gwaith yn cael ei wneud i leihau gymaint â phosibl unrhyw effaith arall ar sefyllfa'r gyllideb yn 2018-19.

Ers 2013-14, mae'r Cyngor wedi cyflawni gwerth £48 miliwn o arbedion ac wedi codi £14 miliwn yn ychwanegol o incwm y Dreth Gyngor, ond bydd angen rhagor o arbedion a chynnyddu'r Dreth Gyngor yn fwy yn y dyfodol. Mae cynllun ariannol tymor canolog diweddaraf y Cyngor yn darogan diffyg cyllid refeniw o £27.5 miliwn dros gyfnod o ddwy flynedd o 2019-20 hyd 2020-21. Er mwyn mynd i'r afael â'r diffyg o £15.5 miliwn yn 2019-20, mae'r Cyngor eisoes wedi cefnogi cynigion, yn amodol ar benderfyniad cyllidebol terfynol y Cyngor ym mis Mawrth 2019, i gynydd o 11.6% i'r Dreth Gyngor a gostyngiad o 4% i gyllideb Addysg a Gwasanaethau Cymdeithasol a 7% ar gyfer yr holl wasanaethau eraill. Mae cynlluniau yn cael eu rhoi ar waith i gyflawni'r gostyngiadau hyn yn y gyllideb trwy arbedion a thoriadau i wasanaethau.

O ystyried y gostyngiad cyflym mewn cronfeydd yn ddiweddar, a'r lefel sylweddol o bwysau ariannol yn y tymor byr a chanolig, nid yw dull presennol y gyllideb yn gynaliadwy.

Disgwylir ar hyn o bryd y bydd y ffi archwilio ariannol ar gyfer 2017-18 yn unol â'r ffi y cytunwyd arni ac a nodir yn y Cynllun Archwilio Blynnyddol.

Yn gywir,

Derwyn Owen

Cyfarwyddwr Ymgysylltu

Ar gyfer ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru

cc: Andrew Kirkham, Cyfarwyddwr Strategol – Cyllid ac Arbedion

Atodiad 3

Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19

Arddangosyn 2: argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19

Crynodeb o'r cynigion ar gyfer gwella sy'n berthnasol i lywodraeth leol, sydd wedi'u cynnwys mewn adroddiadau cenedlaethol a gyhoeddwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru ers cyhoeddi'r AGB diwethaf.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Hydref 2018	<u>Caffael Capasiti Trin Gwastraff Gweddilliol a Gwastraff Bwyd</u>	<p>A1 Mae'r rhagamcanion ar gyfer y tri phrosiect gwastraff gweddilliol yn y Rhaglen yn tybio y bydd cyfanswm y gwastraff gweddilliol yn cynyddu hyd ddiwedd y contractau, ar draws y 14 o gynghorau sy'n cymryd rhan. Os yw'r rhagamcanion hyn yn gywir, byddai angen i rywbeth mawr ddigwydd ar ôl 2040 er mwyn cyrraedd sefyllfa dim gwastraff ar draws yr ardaloedd cyngor hyn erbyn 2050. Os nad yw'r rhagamcanion yn gywir, ceir risg y bydd cynghorau'n talu am gapasiti na fydd ei angen arnynt. Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru:</p> <ul style="list-style-type: none">• wrth adolygu strategaeth Tuag at Ddyfodol Diwastraff, ystyried sut mae ei huchelgais o sicrhau na cheir unrhyw wastraff gweddilliol erbyn 2050 yn gyson â'r rhagamcanion cyfredol ar gyfer trin gwastraff gweddilliol; a• gweithio gyda chynghorau i ystyried effaith newidiadau mewn rhagamcanion ar gost debygol prosiectau gwastraff gweddilliol, ac unrhyw gamau lliniarol y mae angen eu cymryd i reoli'r costau hyn.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>A2 Hyd yma, mae cymorth rhaglen Llywodraeth Cymru wedi canolbwyntio'n bennaf ar ddatblygu a chaffael prosiectau. Gan fod y rhan fwyaf o'r prosiectau bellach yn weithredol, mae'r sylw wedi troi tuag at reoli contractau. Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru barhau i oruchwylio prosiectau yn ystod y cam gweithredol drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adeiladu ar ei model presennol, lle mae'n darparu unigolion profiadol i gynorthwyo i ddatblygu a chaffael prosiectau, a gwneud yn siŵr bod mewnbwn ar gael er mwyn cynorthwyo i reoli contractau os oes angen; • nodi ei disgwyliadau gan gynghorau o ran rheoli contractau; • sicrhau bod partneriaethau'n ailystyried eu rhagamcanion gwastraff a'r risgiau cysylltiedig bob hyn a hyn, er enghraifft er mwyn adlewyrchu amcanestyniadau cyfredol o'r boblogaeth neu ragolygon economaidd; a • chael gwybodaeth reoli sylfaenol gan bartneriaethau ynghylch ffioedd clwyd a daladwy, faint o wastraff a anfonwyd i'r cyfleusterau ac ansawdd gwasanaeth y contractwr.
Tachwedd 2018	<u>Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig</u>	<p>A1 O ganlyniad i newidiadau economaidd-gymdeithasol, seilwaith gwan a newidiadau yn y ffordd o ddarparu gwasanaethau a chyfleusterau allweddol, mae cymunedau yng Nghymru wledig wedi dod yn elfen weddilliol. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn cefnogi cyrff cyhoeddus i weithredu dull mwy integredig o ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adfywio rhaglenni grant gwledig er mwyn creu strwythurau ariannol cynaliadwy, gyda dyraniadau aml-flwyddyn; a

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<ul style="list-style-type: none"> • chynorthwyo pobl a busnesau i fanteisio i'r eithaf ar gysylltedd digidol trwy raglenni cymorth busnes ac addysg oedolion mwy effeithiol, wedi eu targedu. <p>A2 Mae rôl Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn esblygu ond mae yna gyfleoedd i fynegi cydweledigaeth gliriach a mwy uchelgeisiol ar gyfer Cymru wledig (gweler paragraffau 2.2 i 2.9 a 2.28 i 2.31). Argymhellwn fod gwasanaethau cyhoeddus sy'n bartneriaid i'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn ymateb yn fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwyneb trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • asesu cryfderau a gwendidau eu cymunedau gwledig gwahanol gan ddefnyddio Offeryn Prawfesur Gwledig Llywodraeth Cymru ac adnabod y camau lleol a strategol y mae arnynt angen eu cymryd i gefnogi cynaliadwyedd cymunedol a chytuno arnynt; a • sicrhau bod y Cynllun Llesiant Lleol yn cyflwyno gweledigaeth sy'n fwy gobeithiol ac uchelgeisiol ar gyfer 'lle' gyda chydflaenoriaethau a gydgynhyrchwyd gan bartneriaid, ar y cyd â dinasyddion, i roi sylw i heriau y cytunwyd arnynt. <p>A3 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau cyhoeddus angen meddwl yn wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). Argymhellwn fod cynghorau yn darparu ymateb sy'n fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwynebu trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod gan gomisiynwyr gwasanaethau ddata ar gostau a gwybodaeth ansoddol ar y dewis llawn o opsiynau sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau; a • defnyddio barn dinasyddion am ba mor fforddiadwy, hygyrch, digonol, derbyniol ac 'ar

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>gael' y mae gwasanaethau'r cyngor i deilwra sut i ddarparu ac integreiddio gwasanaethau.</p> <p>A4 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau angen gwneud pethau'n wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). Argymhellwn fod cynghorau yn gwneud mwy i ddatblygu cydnerthedd cymunedol a hunangymorth trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • weithio gyda chyrrff perthnasol fel Canolfan Cydweithredol Cymru i gefnogi menter gymdeithasol a modelau busnes mwy cydweithredol; • darparu allgymorth cymunedol wedi'i deilwra ar gyfer y rheini sy'n wynebu rhwystrau niferus sy'n eu hatal rhag defnyddio gwasanaethau cyhoeddus a chael gwaith; • gwella ac adnabod rôl cynghorau tref a chymuned trwy fanteisio ar eu gwybodaeth leol a'u cefnogi i wneud mwy; • annog ymagwedd fwy integredig at ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy sefydlu hybiau cymunedol sy'n rhychwantu gwasanaethau cyhoeddus, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cynghori ac atal; • galluogi gweithredu lleol trwy gefnogi trosglwyddiad asedau cymunedol ac adnabod yr asedau hynny y byddai'n addas eu trosglwyddo, a sicrhau bod y systemau cywir ar waith i wneud i bethau ddigwydd; a • gwella arweiniad yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb, hyfforddiant a choetsio ac annog unigolion i wirfoddoli.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<u>Rheoli Gwastraff yng Nghymru: Ailgylchu Trefol</u>	<p>A1 O waith meincnodi, gwelwyd bod yr amrywiaeth yng nghost rhai gwasanaethau rheoli gwastraff yn destun syndod (paragraffau 1.31-1.39). Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chynghorau i gael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd yr amrywio mewn gwariant ar wasanaethau rheoli gwastraff sydd i bob pwrpas yr un peth, a sicrhau y rhoddir cyfrif am gostau rheoli gwastraff mewn modd cyson.</p> <p>A2 Mae Llywodraeth Cymru o'r farn fod ei Glasbrint Casgliadau, o'i weithredu'n optimaidd, yn cynnig y dull mwyaf cost-ffeithiol yn gyffredinol o gasglu adnoddau ailgylchadwy, ond yn bwriadu gwneud gwaith dadansoddi pellach (paragraffau 1.40-1.51). Wrth ddadansoddi ymhellach er mwyn cael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd y gwahaniaethau yn y costau a adroddwyd gan gynghorau, a'r effaith ar gostau lle mabwysiadwyd y Glasbrint Casgliadau gan y cynghorau, argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • archwilio sut y gallai'r gost o gasglu deunyddiau ailgylchadwy sych effeithio ar gyfanswm y gost o ddarparu gwasanaethau rheoli gwastraff ar garreg y drws i aelwydydd; a • chymharu'r costau gwirioneddol â'r costau a fodelwyd yn flaenorol yn rhan o'r adolygiad a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru o'r Glasbrint Casgliadau, yn achos cynghorau sydd bellach yn gweithredu'r Glasbrint Casgliadau. <p>A3 Yn lle'r targedau ailgylchu cyfredol sy'n seiliedig ar bwysau, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i ystyried opsiynau amgen a all ddangos yn well sut y mae'n cyrraedd y nod o ran ei hól troed ecolegol a lleihau allyriadau carbon (paragraffau 2.38-2.45). Argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno mesurau perfformiad i ddisodli neu ategu'r targed cyfredol i ailgylchu, compostio ac</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>ailldefnyddio gwastraff. Pwrpas y mesurau hynny fyddai canolbwyntio o'r newydd wrth ailgylchu ar yr adnoddau gwastraff sy'n cael yr effaith fwyaf o ran lleihau carbon ac/neu sydd yn brin. Rydym yn cydnabod y gallai fod angen i Lywodraeth Cymru ystyried fforddiadwyedd casglu data ar gyfer unrhyw ddull arall o fesur.</p> <p>A4 Wrth ailwampio Tuag at Ddyfodol Diwastraff, mae angen i Lywodraeth Cymru ddangos bod y manteision cynaliadwyedd ehangach a geisir drwy ailgylchu trefol yn cynnig gwerth, ac na ellir defnyddio dulliau eraill rhwyddach a rhatach i'w sicrhau, gan gynnwys ymyraethau rheoli gwastraff eraill, ond heb gyfyngu i hynny o reidrwydd (paragraffau 2.52-2.53). Yn y strategaeth gwastraff ddiwygiedig, dylai Llywodraeth Cymru ddangos ei bod hi nid yn unig yn bosibl i ailgylchu cyfran fwy o wastraff trefol, ond y bydd gwneud hynny'n sicrhau'r cyfraniad mwyaf posibl ganddi tuag at gyflawni amcanion datblygu cynaliadwy.</p>
Tachwedd 2018	<p><u>Darparu Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig: Trosglwyddo Asedau Cymunedol</u></p>	<p>A1 Mae angen i awdurdodau lleol wneud mwy i sicrhau bod y broses o Drosglwyddo Asedau Cymunedol yn symlach ac yn fwy deniadol, helpu i feithrin gallu Cyngorau Cymuned a Thref, rhoi rhagor o arweiniad iddynt o ran sicrhau cyllid, a gofalu eu bod yn cefnogi modelau datblygu cymunedol eraill, er enghraifft mentrau cymdeithasol sy'n cefnogi gwerth cymdeithasol a chyfranogiad dinasyddion. At hynny, rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn monitro ac yn cyhoeddi nifer yr achosion o Drosglwyddo Asedau Cymunedol ac yn mesur effaith gymdeithasol trosglwyddiadau o'r fath.</p> <p>A2 Mae gan awdurdodau lleol gyfle sylweddol i ddarparu gwell help a chymorth, a hynny mewn modd mwy amlwg, cyn, yn ystod, ac ar ôl y broses o drosglwyddo asedau cymunedol. Down i'r casgliad bod yna gryn le i wella'r gwaith</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>cynllunio busnes a pharatoi ar gyfer trosglwyddo asedau cymunedol, yn ogystal â'r ôl-ofal. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nodi rôl trosglwyddo asedau cymunedol wrth sefydlu canolfannau cymunedol, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cynghori ac atal; • gweithio gyda chynghorau tref a chymuned i feithrin eu gallu i ymgymryd â rhagor o gynlluniau Trosglwyddo Asedau Cymunedol; • nodi'r asedau sy'n addas i gael eu trosglwyddo, ac egluro'r hyn y mae angen i'r awdurdod ei wneud i'w galluogi i gael eu trosglwyddo; • sicrhau bod eu polisiau o ran Trosglwyddo Asedau Cymunedol yn cwmpasu'r canlynol yn ddigonol: ôl-ofal, cefnogaeth hirdymor, cymorth ôl-drosglwyddo, cyfeirio at fynediad at gyllid, a rhannu'r dysgu ynghylch yr hyn sy'n gweithio'n dda; a • cefnogi arweinyddiaeth yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb a hyfforddiant, ac annog unigolion i wirfoddoli.
Rhagfyr 2018	<u>Aeddfedrwydd llywodraeth leol o ran y defnydd o ddata</u>	<p>A1 Mae Rhan 1 o'r adroddiad yn amlygu pwysigrwydd creu diwylliant data cryf ac arweinyddiaeth eglur i wneud gwell defnydd o ddata. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod ganddynt weledigaeth eglur sy'n trin data fel adnodd allweddol; • sefydlu safonau a chodau data corfforaethol y mae pob gwasanaeth yn eu defnyddio ar gyfer eu data craidd;

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<ul style="list-style-type: none"> • ymgymryd ag archwiliad i bennu'r data sy'n cael eu cadw gan wasanaethau ac i nodi unrhyw gofnodion a cheisiadau am wybodaeth dyblyg; a • chreu cyfrif cwsmer integredig canolog fel porth i wasanaethau. <p>A2 Er ei bod yn bwysig bod awdurdodau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth diogelu data berthnasol, mae Rhan 2 o'r adroddiad yn nodi'r angen iddynt hefyd rannu data â phartneriaid er mwyn sicrhau bod dinasyddion yn cael gwasanaethau effeithlon ac effeithiol. Er nad yw hyn yn golygu bod y ddeupeth hyn yn annibynnol ar ei gilydd, mae ansicrwydd ynghylch cyfrifoldebau diogelu data yn golygu nad yw rhai swyddogion yn rhannu data, hyd yn oed lle bo cytundeb mewn bodolaeth i roi gwybodaeth i bartneriaid. Rydym yn argymhell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • darparu hyfforddiant diweddarau i reolwyr gwasanaethau i sicrhau eu bod yn gwybod pryd y gallant rannu data ai peidio, a'r math o ddata y gallant eu rhannu; ac • adolygu a diweddarau protocolau rhannu data er mwyn sicrhau eu bod yn cefnogi gwasanaethau i gyflawni eu cyfrifoldebau rhannu data. <p>A3 Yn Rhan 3 o'n hadroddiad, rydym yn dod i gasgliad bod adnoddau digonol a gallu digonol yn heriau parhaus. Fodd bynnag, heb uwchsgilio staff i wneud gwell defnydd o ddata, mae awdurdodau yn colli cyfleoedd i wella eu heffeithlonrwydd a'u heffeithiolrwydd. Rydym yn argymhell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dynodi staff sydd â rôl yn y broses o ddadansoddi a rheoli data i gael gwared ar ddyblygu, ac i ryddhau adnoddau i feithrin a datblygu'r gallu i ddefnyddio data; a

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<ul style="list-style-type: none"> • buddsoddi yn sgiliau dadansoddi, cloddio a segmentu data y staff, a chefnogi eu datblygiad. <p>A4 Mae Rhan 4 o'n hadroddiad yn amlygu bod gan awdurdodau ragor i'w wneud mewn perthynas â chreu diwylliant gwneud penderfyniadau dan arweiniad data, ac o ran datgloi potensial y data y maent yn eu cadw. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gosod safonau adrodd ar ddata i sicrhau bod y safonau data gofynnol yn ategu'r broses o wneud penderfyniadau; a • sicrhau bod mwy o ddata agored ar gael.
Mawrth 2019	<u>Rheoli Gwastraff yng Nghymru – Atal Gwastraff</u>	<p>A1 Cynyddu'r pwyslais ar atal gwastraff er mwyn adlewyrchu amcanion cyffredinol Tuag at Ddyfodol Diwastraff</p> <p>Awgryma'r data sydd ar gael ar faint o wastraff a gynhyrchir bod cynnydd cymysg o ran cyflawni targedau atal gwastraff Llywodraeth Cymru. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gwneud y canlynol:</p> <p>a) ailedrych ar y flaenoriaeth berthnasol y mae'n ei rhoi i ailgylchu ac atal gwastraff fel rhan o'i hadolygiad o Tuag at Ddyfodol Diwastraff;</p> <p>b) gosod y disgwyliadau ar wahanol sefydliadau a sectorau ar gyfer atal gwastraff yn eglur; ac</p> <p>c) ailedrych ar ei thargedau atal gwastraff cyffredinol a'r ffordd y mae wedi mynd ati i'w monitro, gan ystyried y cynnydd hyd yn hyn, enghreifftiau o wledydd eraill ac yng nghyd-destun yr amcanestyniadau cyfredol am wastraff a fydd yn cael ei gynhyrchu hyd at 2050.</p> <p>A2 Gwella data ar wastraff masnachol, diwydiannol, adeiladu a dymchwel</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		<p>Mae Llywodraeth Cymru yn bartner mewn gwaith cychwynnol i asesu dichonoldeb datblygu datrysiad digidol newydd i olrhain yr holl wastraff. Os na fydd yr opsiwn dewisol hwn yn llwyddo, argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru i archwilio costau a buddion opsiynau eraill i wella'r data ar wastraff nad yw'n drefol yng Nghymru, gan gynnwys pwerau ychwanegol i ofyn am ddata gwastraff gan fusnesau.</p> <p>A3 Gwella cyfrifoldeb cynhyrchwyr a defnyddio ysgogiadau mwy cyfreithiol, ariannol a chyllidol</p> <p>Mae gan Lywodraeth Cymru gyfleoedd i ddylanwadu ar atal gwastraff drwy ddeddfwriaeth a chymelliadau ariannol. Gall hefyd ddylanwadu ar newidiadau ar lefel y DU, lle nad yw materion cyllidol wedi eu datganoli. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn ystyried a oes angen darpariaethau i ehangu cyfrifoldebau cynhyrchwyr ac oes angen defnyddio pwerau ariannol fel amodau grant, mesurau cyllidol a thaliadau a chymelliadau cwsmeriaid i hyrwyddo a blaenoriaethu'r gwaith o atal gwastraff.</p>

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru